

Çince Anatomik ve Fizyolojik Engellerin Dilsel Temsilleri: Örtmece Sözler Bağlamında Bir İnceleme*

Linguistic Representations of Anatomical and Physiological Disabilities in Chinese: An Analysis of Euphemistic Expressions

Canan CANDAN KANAR¹

Özet

İnsan bedenine ilişkin anatomik ve fizyolojik engeller, toplumlar arasında hassasiyetle yaklaşılacak ve çoğu zaman doğrudan ifade edilmesinden kaçınılan olgular arasında yer almaktadır. Bu çalışma, Çince anatomik ve fizyolojik engellere yönelik algıların dilsel düzlemde nasıl yansıtıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada fiziksel, duyu ve zihinsel engellilik alanlarında kullanılan ifadeler; seseşlik, anlam kaydırma, eksiltme, mecaz, mizah ve görev temelli adlandırma gibi dilsel mekanizmalar çerçevesinde ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemine dayanan çalışmada Çince örnekler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş; söz konusu ifadelerin toplumsal hassasiyetler, kültürel normlar ve psikolojik etkenlerle ilişkisi değerlendirilmiştir. Ayrıca, benzer kullanımların bulunduğu durumlarda Türkçeden örneklere kısaca değinilerek karşılaştırmalı bir perspektif sunulmuştur. Bulgular, Çince engelliliğe ilişkin doğrudan ve damgalayıcı ifadelerin zamanla daha nötr, betimleyici ve kapsayıcı anlatımlara yöneldiğini göstermektedir. Bu durum, engellilik söyleminin dil ile toplumsal değerler arasındaki etkileşim doğrultusunda şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çince örtmece söz, engellilik söylemi, toplumsal hassasiyet, Çin dili ve kültürü, kültürlerarası karşılaştırma

Abstract

Anatomical and physiological disabilities related to the human body are among the issues that are approached with sensitivity in societies and are often avoided in direct expression. This study aims to examine how perceptions of anatomical and physiological disabilities are reflected linguistically in Chinese. Expressions used to describe physical, sensory, and intellectual disabilities are analyzed within the framework of linguistic mechanisms such as homophony, semantic shift, ellipsis, metaphor, humor, and role-based naming. The study is based on a qualitative research design, and Chinese examples are examined through descriptive analysis to reveal their relationship with social sensitivities, cultural norms, and psychological factors. When relevant, similar expressions in Turkish are briefly mentioned to provide a comparative perspective. The findings indicate that direct and potentially stigmatizing expressions in Chinese have gradually evolved into more neutral, descriptive, and inclusive forms, suggesting that disability discourse is shaped by the dynamic interaction between language and social values.

Key Words: Chinese euphemisms, disability discourse, social sensitivity, Chinese language and culture, cross-cultural comparison.

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

* Bu çalışma Asya Çalışmaları Anabilim Dalında 2024 yılında tamamladığımız “Türkçe ve Çince Yer Alan Örtmece Sözlerin Dil Bilimi Açısından Karşılaştırmalı Analizi” başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

¹ Misafir Dr. Öğr. Gör., KTO Konya Karatay Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, canan.candan@karatay.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0741-8488

Makale Geliş Tarihi (Received): 10.03.2026 Makale Kabul Tarihi (Accepted): 13.06.2026

1. Giriş

İnsan bedenine ilişkin anatomik ve fizyolojik engeller, farklı toplumlarda yalnızca biyolojik bir olgu olarak değil, aynı zamanda toplumsal algı, kültürel değerler ve psikolojik hassasiyetlerle iç içe geçmiş çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Görme, işitme, konuşma ve bedensel işlevlere ilişkin yetersizlikler ya da farklılıklar, bireyin sosyal yaşamda nasıl konumlandırıldığını etkileyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu durum, söz konusu özelliklerin dilsel düzlemde nasıl ifade edildiği sorusunu da gündeme getirmektedir. Toplumsal ilişkilerde bireyi rencide etme, saygınlığını zedeleme veya olumsuz duygular uyandırma ihtimali, bedensel engellere yönelik doğrudan ve sert ifadelerden kaçınılmasına neden olmaktadır.

Dil, bu noktada yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal nezaket anlayışını ve kültürel duyarlılıkları yansıtan bir sistem olarak işlev görmektedir. Özellikle Çince gibi bağlam duyarlılığı yüksek dillerde, anatomik ve fizyolojik engellere ilişkin ifadelerin çoğunlukla dolaylı, yumuşatılmış ve ima yoluyla aktarıldığı görülmektedir. Bu tür anlatım biçimleri, bireyin toplumsal itibarını korumayı amaçlayan dilsel tercihler olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, Çince anatomik ve fizyolojik engellere yönelik geliştirilen örtmece sözleri sistematik biçimde incelemeyi ve söz konusu dilsel tercihleri Türkçedeki benzer örneklerle karşılaştırmalı olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, söz konusu engellere ilişkin dilsel yansımalar incelenerek, bu ifadelerin toplumsal hassasiyet, nezaket anlayışı ve kültürel normlarla olan ilişkisi ortaya konulacaktır. Çalışmanın temel sorusu, engellilik söyleminde dilsel nezaketin hangi stratejiler aracılığıyla üretildiği ve bu stratejilerin kültürel değerlerle nasıl ilişkilendirildiği. Bu yönüyle araştırma, Çince beden algısının dilsel düzlemde nasıl inşa edildiğine dair bütüncül bir bakış sunmayı hedeflemektedir.

2. Çince Anatomik ve Fizyolojik Engellere Yönelik Dolaylı Söylem

Engellilik; fiziksel, zihinsel, duysal ve algısal boyutlarıyla bireyin gündelik yaşamını ve toplumsal etkileşimlerini çeşitli açılardan sınırlandırabilen çok yönlü bir durumdur. Bu tür sınırlılıkların doğrudan ve açık biçimde dile getirilmesi, toplumsal hassasiyetler nedeniyle çoğu zaman uygun görülmemektedir. Bu nedenle, sözlü ya da yazılı ifadelerde dolaylı anlatımı mümkün kılan örtmece sözlere sıklıkla başvurulmaktadır. Örtmece sözler aracılığıyla, engelli bireylerin kendilerini ifade etme biçimleri ile toplumun bu bireylerle kurduğu iletişim daha yumuşak ve kapsayıcı bir hâl almakta; karşılıklı anlayış ve empati duygusu desteklenmektedir. Böylece engeli nedeniyle sosyal hayatta kısıtlandığını hissedenden bireylerin, toplumsal ortamlara daha özgüvenli ve etkin bir şekilde katılım göstermeleri mümkün hâl gelmektedir.

Çitil'e (2017) göre engellilik kavramı, bireyin duysal organlarında meydana gelen çeşitli zedelenmeler sonucunda, sosyal çevresiyle kurduğu iletişimde ortaya çıkan yetersizlikler ve bu yetersizliklerin doğurduğu sorun durumlarıyla ilişkilendirilmektedir (Arı, 2022: 590). Bu durum, bireyin toplumsal yaşama katılımını sınırlayan ve iletişim süreçlerinde aksaklıklara yol açan bir problem alanı olarak değerlendirilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın yapmış olduğu engelli

bireyler tanımı ise doğuştan ya da yaşamın ilerleyen dönemlerinde geçirilen hastalıklar ve maruz kalınan kazalar sonucunda duyuşsal, ruhsal veya fiziksel yetilerinde kayıplar yaşıyan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Arı, 2022:590). Bu tür kayıplar, bireyin toplumsal normlara uyum sağlarnasını zorlaştırmakta ve sosyal yaşamda çeşitli engellerle karşılaşmasına neden olmaktadır.

Anatomik ve fizyolojik engellilik, gündelik iletişimde doğrudan dile getirilmesi durumunda bireyi rencide edebilme potansiyeli taşıyan, bu nedenle dilsel açıdan hassasiyet gerektiren konular arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, söz konusu durumların ifade edilmesinde dolaylı ve yumuşatılmış anlatım biçimlerine başvurulması, bireyin engelinin açıkça vurgulanmasını engelleyerek daha anlayışlı ve sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturmayı amaçlamaktadır. Engelli bireylerin yaşam kalitesi, sağlıklı bireylerle karşılaştırıldığında, sahip oldukları engeller nedeniyle çeşitli sınırlılıklar içerebilmekte; bu durum ise birey üzerinde psikolojik baskı ve duyuşsal hassasiyet yaratabilmektedir. Bu nedenle, anatomik ve fizyolojik engellere ilişkin dilsel tercihlerde özenli ve duyarlı bir yaklaşım sergilenmesi önem taşımaktadır. Türk kültüründe toplumsal ahlak ve edep anlayışı çerçevesinde yer alan “kendini karşısındaki kişinin yerine koyma” ilkesi, bu dilsel hassasiyetin temelini oluşturmaktadır. Empati temelli bu yaklaşım, bireylerin söylem ve davranışlarında nezaketin ön plana çıkmasını sağlayarak, toplumsal ilişkilerde daha kapsayıcı ve saygılı bir iletişimin kurulmasına katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede, toplumsal hassasiyet ve nezaket anlayışının dilsel yansımaları, Çince anatomik ve fizyolojik engellere ilişkin kullanılan ifade biçimlerinde de açıkça görülmekte; söz konusu ifadeler, bireyin saygınlığını korumayı amaçlayan dolaylı anlatım yöntemleri üzerinden şekillenmektedir.

Fiziksel engellilik ister doğuştan ister yaşamın ilerleyen dönemlerinde ortaya çıksın, birey açısından çoğunlukla olumsuz, üzücü ve yıpratıcı bir durum olarak algılanmaktadır. Bedensel engellere eşlik eden psikolojik yük, bu tür durumların dilsel düzlemde ifade edilmesini de hassas bir alan hâline getirmektedir. Bu nedenle Çince, fiziksel ve bilişsel engellere ilişkin doğrudan ve rencide edici ifadelerden kaçınılarak, daha dolaylı ve yumuşatılmış anlatım biçimlerine başvurulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, özellikle sesteşlikten ve kelime oyunlarından yararlanılarak oluşturulan ifadeler dikkat çekmektedir.

Çince argo kullanımında yer alan ve zihinsel ya da sinirsel yetersizlikleri ifade eden “笨蛋 (bèn dàn)” aptal, “白痴 (bái chī)” geri zekalı ve “神经质 (shén jīng zhì)” sinirsel sorunları olan gibi kelimelerden birer karakter seçilerek “蛋白质 (dàn bái zhì)” protein anlamına gelen yeni bir sözcük oluşturulmuş; böylece olumsuz çağrışım tek bir kelimeye aktarılırken, ifade argo niteliğinden uzaklaştırılmıştır. Benzer şekilde, doğuştan aptal anlamı taşıyan “天生蠢才 (tiān shēng chǔn cái)” ifadesi, eksiltme yoluyla dahi anlamına gelen “天才 (tiān cái)” biçimine dönüştürülerek örtük ve mizahi bir anlatım kazanmıştır. Aynı yöntem, sinirsel sorunları olan çocukları tanımlamak için kullanılan “神经病儿童 (shén jīng bìng ér tóng)” ifadesinde de görülmekte; söz konusu ifade “神童 (shén tóng) üstün yetenekli çocuk” şeklinde yeniden

yapılandırılarak daha kabul edilebilir bir kullanım alanı bulmaktadır. Bu tür dilsel dönüşümler sayesinde “蛋白质 (dàn bái zhì)” protein, “天才 (tiān cái)” dahi ve “神童 (shén tóng)” üstün yetenekli çocuk gibi sözcükler, anlamı yumuşatan ve mizah içeren ifadeler hâline gelmektedir (Ruiqin vd., 2016: 221).

Çince de gözlemlenen bu dilsel yaklaşımın Türkçede ise daha çok ima ve dolaylı anlatım yoluyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Nitekim Türkçede bir bireyin zekâ düzeyini sorgulamak ya da dolaylı biçimde ima etmek amacıyla “et kafalı”, “doğuştan zekâ küpü” ya da “çok zeki(!)” gibi ifadeler kullanılmaktadır. Her iki dilde de görülen bu benzer yaklaşım, durumu mizah yoluyla yumuşatarak iletişimin sürdürülmesini ve olumsuz yargılardan kaçınılmasını amaçlayan ortak bir dilsel eğilime işaret etmektedir.

Anatomik ve fiziksel engellilik, toplumsal algı düzeyinde zaman zaman yanlış yorumlanarak kusur ya da eksiklik olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durum, söz konusu niteliklerin dilsel açıdan nasıl ifade edileceği sorununu beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda “kusur” ve “özür” gibi ifadelerin doğrudan kullanımı, bireyi rencide edebileceği düşüncesiyle çoğunlukla tercih edilmemektedir. Nitekim Türkçede kusur “eksiklik, noksan; özür”, kusurlu “kusuru olan”, özür ise “sakatlık, bozukluk, eksiklik veya elverişsizlik, kusur”, özürlü “özürlü olan”, özürlülük “özürlü olma durumu” olarak açıklanmaktadır (Akalın, 2011: 1541, 1872). Söz konusu tanımlar, işlevsel yetersizliklere işaret etmekle birlikte, bu yetersizliklerin gündelik iletişimde doğrudan dile getirilmesi toplumsal açıdan hassasiyet gerektirmektedir. Sosyal etkileşimlerde hem konuşanın hem de dinleyenin rahatsızlık duymayacağı bir iletişim ortamının sağlanması amacıyla, engellilikle ilgili ifadelerin daha yumuşak ve dolaylı biçimlerde aktarılması tercih edilmektedir. Bu nedenle, engelliliği tanımlayan kavramların dilde örtük anlatım biçimleriyle karşılanması yaygın bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür dilsel tercihler, bireyin saygınlığını koruma, toplum içinde rencide olmadan hayatına devam etmesine yardımcı olmaktadır.

Türkçede, bireyi doğrudan damgalayıcı bir nitelik taşıyan “kötürüm”, “sakat” ya da “özürlü” gibi ifadeler yerine, daha kapsayıcı ve yumuşatılmış bir kullanım sunan “engelli”² sözcüğü tercih edilmektedir. Türk Dil Kurumu’nda “engel” kavramı, “bir şeyin gerçekleşmesini önleyen sebep, mâni, mahzur, müşkül, pürüz, mânia, handikap” şeklinde tanımlanırken; “engelli” ifadesi “engeli olan, mânialı”, “engellilik” ise “engeli olma durumu” olarak açıklanmaktadır (Akalın, 2011: 800). Bu tanımlar, olumsuz çağrışımları azaltan ve bireyi merkeze alan bir dilsel yaklaşımı yansıtmaktadır.

Benzer bir dilsel hassasiyetin Çince de gözlemlendiği görülmektedir. Çince de “sakat” anlamı taşıyan doğrudan ifadelerden kaçınılarak, durumu betimleyen dolaylı anlatımlar tercih edilmektedir. Bu kapsamda, bedensel engelliliği ifade etmek amacıyla “腿脚不方便 (tuǐ jiǎo

² 3 Mayıs 2013 tarihli Resmî Gazete ’de yayımlanan 6462 sayılı kanun ile “özürlü” kelimesinin yerine “engelli” kelimesinin kullanılmasına karar verilmiştir (Resmî gazete, 2013).

bù fāngbiàn)” ayağın ya da bacağın rahat olmaması ve “行动不便 (xíngdòng bù biàn)” hareket etmede güçlük yaşamak gibi ifadeler kullanılmaktadır (Liu, 2016: 1825). Her iki dilde de engellilik durumunun tek tip bir olgu olarak değil, farklı derece ve biçimlerde ortaya çıkan bir durum olarak algılanması, kullanılan dilsel ifadelerin de bağlama ve duruma göre çeşitlenmesine yol açmaktadır. Bu durum, engelliliğin ifade edilmesinde dolaylı ve duyarlı anlatım biçimlerinin tercih edildiğini göstermektedir.

Çince de engellilik durumunu ifade etmek amacıyla geçmişte yaygın olarak kullanılan “残废人 (cán fèi rén)” sakat/ işe yaramaz kişi ifadesi, günümüzde yerini daha nötr ve kapsayıcı bir kullanım olan “残疾人 (cán jī rén)” engelli ifadesine bırakmıştır. Bu değişim, engelliliğin doğrudan kusur ya da eksiklik olarak değil, toplumsal bir durum olarak ele alınmaya başlanmasının dilsel bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde, “瘸子 (qué zi)” ve “跛子 (bǒ zi)” gibi total ya da sakat insanları ifade eden kelimeler kaba ve incitici kabul edildiğinden, günlük dilde tercih edilmemektedir; bunun yerine engellilik durumunu dolaylı biçimde aktaran örtmece ifadeler kullanılmaktadır. Bu bağlamda “腿脚不方便 (tuǐ jiǎo bù fāng biàn)” bacak ve ayakları rahat kullanamamak, “脚不灵便 (jiǎo bù líng biàn)” ayakları yeterince işlevsel olmamak, “走路不方便 (zǒu lù bù fāng biàn)” yürümesi zor olmak ve “行动不便 (xíng dòng bù biàn)” hareket kabiliyeti kısıtlı olmak gibi ifadeler yaygın biçimde kullanılmaktadır. Dört uzvunda engel bulunan bireyler için ise “四肢残疾 (sì zhī cán jí)” ifadesi tercih edilmekte; burada 四 (dört), 肢 (uzuv) ve 残疾 (engel) karakterleriyle durum betimleyici ve doğrudan incitici olmayan bir anlatım sunulmaktadır. Benzer bir örtmece kullanımı, duysal engellerin ifade edilmesinde de görülmektedir. Görme engelli bireyler için “瞎子 (xiā zi)” kör yerine “失明 (shī míng)” görme engelli, “失明者 (shī míng zhě)” görme engelli kişi ya da “眼睛不好使 (yǎn jīng bù hǎo shǐ)” gözleri iyi olmamak gibi ifadeler tercih edilirken; işitme engeli olan bireyler için “聋子 (lóng zi)” sağır yerine “失听 (shī tīng)” duyma engelli, “耳背 (ěr bèi)” duyma engelli, “失聪者 (shī cōng zhě)” duyma engelli kişi, “耳朵不灵 (ěr duo bù líng)” kulağı ağır veya “耳有点背气 (ěr yǒu diǎn bèi qì)” kulakları biraz zayıf gibi dolaylı anlatımlar kullanılmaktadır. Konuşma engeline sahip bireyler için ise “哑巴 (yǎ ba)” dilsiz yerine “失语者 (shī yǔ zhě)” konuşma engelli ifadesi tercih edilmektedir (Li, 2006: 65; Tang, 2008: 101; Xiao, 2004: 98). Bu dilsel tercihler sayesinde, engelli bireylerin duygusal ve psikolojik olarak incinmesini önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Bu yaklaşımın, Türkçedeki kullanımlarla da büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Türkçe de engellilik ya da bedensel yetersizlik durumlarının doğrudan ve sert ifadelerle dile getirilmesinden kaçınıldığı, bunun yerine dolaylı ve yumuşatılmış anlatım biçimlerinin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Günlük dil kullanımında bireyler, fiziksel sınırlılıklarını ifade ederken ayaklarını eskisi gibi çevik değil, kulaklarını ağır işitiyor, gözlerim artık eskisi kadar güçlü ya da keskin değil gibi örtük anlatımlara başvurmaktadır. Benzer biçimde, sakat kelimesi yerine genellikle özürlü, engelli, handikap ya da oturak; total yerine aksak, topallamak yerine bacağına

çekmek; kör yerine görme engelli, âmâ veya alil; kör olmak yerine gözü sönmek, şaşı yerine şehla, şaşı bakmak yerine şehla bakmak gibi örtmece ifadeler kullanılmaktadır. Konuşma engeli için dilsiz yerine konuşma engelli, konuşma özür, dili kapalı, lal ya da kazak; işitme engeli için ise sağır yerine işitme engelli, kulağı ağır işitmek veya ağır duymak gibi ifadeler tercih edilmektedir. Ayrıca hem işitme hem de konuşma engelini ifade etmek amacıyla ahraz kelimesi de örtmece bağlamında kullanılmaktadır (Çolak Çelik, 2018: 20; Demirci, 2008: 28; Gecekuşu, 2006: 47; Ospanova, 2014: 95).

Öte yandan, kaza ya da hastalık sonucu ortaya çıkan engellilik durumlarını ifade ederken de doğrudan sakat kaldı ya da kör oldu gibi ifadelerden kaçınılmakta; bunun yerine yürüme yetisini kaybetti, bacaklarını/kollarını kaybetti, artık yürüyemeyecek ya da görme yetisini kaybetti, gözlerini kaybetti gibi dolaylı anlatımlar tercih edilmektedir (Çolak Çelik, 2018: 20).

Çince engelliliğe ilişkin örtük ve dolaylı anlatımlar yalnızca gündelik dil kullanımında değil, aynı zamanda mitolojik, dinsel ve kültürel anlatılar içerisinde de kendine yer bulmaktadır. Bu bağlamda, bedensel engelliliğin sembolik bir figür aracılığıyla anlamlandırıldığı örnekler, dilin kültürel arka planla olan güçlü ilişkisini açık biçimde ortaya koymaktadır. Örneğin, ayağından engelli bireyleri ifade etmek amacıyla kullanılan ve “Demir Bastonlu Li” anlamına gelen “铁拐李 (tiě guǎi lǐ)” örtmece ifadesi, Daoist inanç sistemine dayanan mitolojik bir anlatıdan kaynaklanmaktadır. Li Tieguai olarak bilinen bu figür, Çin mitolojisinde “Sekiz Ölümsüz” (八仙 Bā Xiān) arasında yer alan en önemli karakterlerden biridir. Geleneksel anlatılarda, sakat bir ayağa sahip olması ve elinde demir bir baston taşıması onun ayırt edici fiziksel özellikleri olarak betimlenmektedir. Buna karşın Li Tieguai, alternatif tıp ve akupunktur alanlarında son derece yetkin bir hekim olarak tasvir edilmekte hem ilahi hem de şifacı bir kimlik taşımaktadır. Bu figürün fiziksel engeline rağmen kutsal ve bilge bir karakter olarak sunulması, Daoist düşüncede bedensel kusurların mutlak bir eksiklik olarak görülmediğini ortaya koymaktadır. Aksine, bu anlatı aracılığıyla tanrısal varlıkların dahi sınırlılıklara sahip olabileceği, bireyin kendi eksikliklerini kabullenmesiyle gerçek olgunluğa ve bütünlüğe ulaşabileceği mesajı verilmektedir. Dolayısıyla “铁拐李 (tiě guǎi lǐ)” ifadesi, yalnızca bedensel engelliliği dolaylı biçimde ifade eden bir örtmece söz olmanın ötesinde; yaşamın kusurlu doğasını ve insan varoluşunun kırılganlığını vurgulayan derin bir kültürel ve felsefi anlam taşımaktadır (Xingchen, 2023).

Engellilik ve bedensel kayıp olgusu yalnızca bireysel düzlemde değil, askerî ve tarihsel bağlamlarda da dilsel hassasiyetle ele alınmakta; özellikle savaş sonucu yaralanan bireylerin ifade edilmesinde onur ve saygınlığı önceleyen örtük anlatımlar tercih edilmektedir. Gazileri ifade etmek amacıyla kullanılan örtmece sözler de toplumsal algı ve dilsel hassasiyetlere paralel olarak zaman içerisinde dönüşüme uğramıştır. Çince geçmişte yaygın biçimde kullanılan “残废军 (cán fèi jūn)” ifadesi, içerdiği ve “yararsız, işlevsiz, atık” anlamlarına gelen “废 (fèi)” karakterinin olumsuz çağrışımları nedeniyle zamanla tabulaşmış ve günümüzde kullanım dışı kalmıştır. Bunun yerine, daha kapsayıcı ve onurlandırıcı bir anlatım sunan “伤残军人 (shāng

cán jūn rén)” yaralanmış ve sakat kalmış asker/ gazi ifadesi tercih edilmeye başlanmıştır (Pan, 2004: 42). Bunun yanı sıra Çince gazileri ve yaralı askerleri tanımlamak için kullanılan ve şerefli asker anlamına gelen “荣誉军人 (róng yù jūn rén)”, “彩号 (cǎi hào)” ve “荣军 (róng jūn)” gibi ifadeler, yalnızca fiziksel yaralanmayı değil, aynı zamanda askerî fedakârlığı ve toplumsal saygınlığı vurgulayan onursal nitelikler taşımaktadır (Li, 2021: 23; Yang Ru, 2019: 35). Benzer bir yaklaşım Türk toplumunda da görülmektedir. Türkçede “gazi” ünvanı, yaralı askerlerin durumunu ifade eden bir örtmece söz olmanın ötesinde, bireyin yaşamı boyunca taşıdığı ve toplumsal saygınlık kazandıran onursal bir kimlik olarak kabul edilmektedir. Bu durum, her iki kültürde de engellilik ya da bedensel kayıp olgusunun, fedakârlık ve onur çerçevesinde yeniden anlamlandırıldığını göstermektedir.

Bir diğer önemli engellilik türü, bireyin bilişsel işlevlerinde sınırlılıkların görüldüğü; düşünme, karar verme ve bu süreçleri davranışa dönüştürme aşamalarında güçlüklerin yaşandığı zihinsel engellilik durumudur. “Zihinsel engel, zihinsel işlevlerde önemli derecede normalin altında olma durumu olarak belirtilmektedir” (Kumcağız vd., 2018: 2). Bu tür durumların doğrudan ve sert ifadelerle dile getirilmesi toplumsal hassasiyetler nedeniyle uygun görülmemekte; dilde dolaylı ve yumuşatılmış anlatımlar tercih edilmektedir. Nitekim Çince zihinsel engelli bireyleri tanımlamak için kaba bir kullanım olarak değerlendirilen “精神病 (jīng shén bìng)” akıl hastası yerine, daha örtük bir anlatım sunan “大脑病 (dà nǎo bìng)” beyin rahatsızlığı ifadesi kullanılmaktadır (Ruiqin vd., 2016: 20).

Bu bağlamda Çince zihinsel engelliliği ifade eden çeşitli örtmece ve dolaylı anlatımların bulunduğu görülmektedir. “失心 (shī xīn)” ve “失心疯 (shī xīn fēng)” aklını kaybetmek, “失心疾 (shī xīn jí)” akıl hastalığı, “失心儿 (shī xīn ér)” akıl hastası, “低智 (dī zhì)”, “智障人士 (zhì zhàng rén shì)” ve “智残人 (zhì cán rén)” gibi ifadeler zihinsel engelliliği dolaylı biçimde tanımlamaktadır. Bununla birlikte “脑子进了水 (nǎo zi jìn le shuǐ)” beynine su kaçmış ve “脑子被驴踢了 (nǎo zi bèi lú tī le)” beynini eşek tepmiş gibi kullanımlar ise argo nitelik taşımakta olup, günlük dilde yaygın olmakla birlikte akademik ve resmî bağlamlarda tercih edilmemektedir (Li, 2021: 21–24).

Çince zihinsel engelli bireyler için kullanılan “弱智 (ruò zhì)” ifadesi, “弱智儿童 (ruòzhì értóng)” zihinsel engelli çocuk ve “弱智教育 (ruòzhì jiàoyù)” zihinsel engellilere yönelik eğitim gibi tamlamalarda da yer almakta; eğitim alanında ise fiziksel ya da zihinsel engeli bulunan çocukların öğrenim gördüğü kurumlar “特殊教育 (tè shū jiào yù)” özel eğitim başlığı altında tanımlanmaktadır. Benzer bir yaklaşım Türkiye’de de görülmekte; bu kapsamda “Özel Öğretim Kurumları/Okulları” adı altında özel anaokulları, görme, işitme, ortopedik ve zihinsel engellilere yönelik ilköğretim ve ortaokullar ile çeşitli kademelerde özel eğitim uygulama ve mesleki merkezler yer almaktadır (MEB, 2012: 1).

Türkçede de zihinsel engellilik ve bilişsel yetersizliklerin doğrudan ve sert biçimde ifade edilmesinden kaçınıldığı; bunun yerine örtmece sözlere ve dolaylı anlatımlara başvurulduğu

görülmektedir. “Kalın kafalı” gibi argo ifadeler yerine, “ben derim bayram haftası; o anlar mangal tahtası” (Gecekuşu, 2006: 63), “akıldan gayrı müsellah” (Ospanova, 2014: 296) gibi deyimsel anlatımlar ile “ılgıdır, mavuk, mismis, tuyuk, tüm, uğuz” (Aslan, 2019: 115-140) ve “dedem akıllı, horasan, hoylu, ibiş, mahmut, ozan, tankuş” (Gecekuşu, 2006: 49-52) gibi çeşitli örtmece sözlerin kullanıldığı tespit edilmektedir.

Çince anatomik ve fizyolojik engellilik bağlamında kullanılan örtmece sözler incelendiğinde, kamburluk ve hadımlık gibi durumlara ilişkin ifadelerin de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Özellikle kamburluğun ifade edilmesinde, doğrudan tanımlamaların kaba ve incitici olarak algılanması nedeniyle dolaylı anlatım biçimlerine başvurulmaktadır. Çince “驼背 (tuó bèi)” kambur kelimesi sert bir kullanım olarak değerlendirildiğinden, bunun yerine örtmece niteliği taşıyan “罗锅 (luó guō)” ifadesi tercih edilmektedir. “罗 (luó)” taşımak ve “锅 (guō)” tencere karakterlerinden oluşan bu ifade, kambur bireyin sırtında tencere taşıyormuş gibi görünmesine dayalı mecazî bir betimleme sunmakta ve durumu dolaylı biçimde aktarmaktadır (Yang Ru, 2019: 36).

Benzer biçimde, Çin kültüründe hadımlık³ da bedensel bir eksiklik ve dolayısıyla bir tür engellilik olarak algılanmıştır. Bu nedenle hadım bireyleri tanımlamak için kullanılan “中贵人 (zhōng guì rén)” sarayda görevli ve imparatora yakın yüksek rütbeli görevli kişi, “公公 (gōng gong)” dede (hadımlara hitap şekli), “内相 (nèi xiāng)” saray içi yöneticisi ve “黄门 (huáng mén)” saray hadımı (resmî) gibi ifadeler zamanla kaba ve doğrudan kabul edilerek kullanım dışı kalmıştır. Bu ifadelerin yerine, bireyin saray içindeki görevini ön plana çıkaran ve bedensel durumu örtük biçimde ifade eden “亲随 (qīn suí)” yakın hizmetçi- refakatçi, “长班 (cháng bān)” sürekli görevli olan hizmetli, “家丁 (jiā dīng)” ev/ saray hizmetlisi, “伴当 (bàn dāng)” yardımcı ve “苍头 (cāng tóu)” saç ağarmış/ deneyimli hizmetli gibi anlamlar taşıyan örtmece sözler tercih edilmiştir (Ruiqin vd., 2016: 36).

Türkçede de benzer bir örtmece kullanımının mevcut olduğu görülmektedir. “Kambur” kelimesi yerine “omurga eğriliği olan kimse”, “kifozlu” gibi daha tıbbi ve nötr ifadelerin yanı sıra; “coz, hegbeli, kağrul, kukur, süksüncek, bellik” gibi bölgesel ağızlarda kullanılan örtmece sözler tercih edilmektedir. Hadımlık durumunu ifade etmek için ise Türkçede “çırça” kelimesinin örtmece bağlamında kullanıldığı görülmektedir (Aslan, 2019: 64–79, 88; Gecekuşu, 2006: 92, 153). Bu örnekler, her iki dilde de anatomik ve fizyolojik farklılıkların doğrudan ifade edilmesinden kaçınıldığını; bunun yerine mecaz, benzetme ve görev temelli anlatımlar yoluyla daha dolaylı ve incitici olmayan bir dil kullanımının benimsendiğini ortaya koymaktadır.

³ Çin kültüründe hadımlık yalnızca bedensel bir durum olarak değil, aynı zamanda tarihsel süreçte bir meslek ve kurumsal görev alanı olarak da değerlendirilmiştir. Hadımlığın bu yönüne ilişkin ayrıntılı açıklamalar ve mesleki bağlamdaki değerlendirmeler için bkz. Görez (2016), Görez (2017) ve Candan Kanar (2025).

Çocuk sahibi olmak, birçok kültürde olduğu gibi Çin kültüründe de mutluluk ve soyun devamı açısından önemli bir değer olarak kabul edilmektedir⁴. Ancak bu durumun tersine, çocuk sahibi olamamak ya da çocuk sahibi olmamayı tercih etmek birey açısından duygusal ve psikolojik açıdan yıpratıcı olabilmektedir. Çin kültüründe soyun sürdürülmesi toplumsal yapı içinde merkezi bir konuma sahip olduğu ve bu değer yargısının olumsuz karşılanması, çocuk sahibi olamama durumunun bir tür engellilik olarak algılanmasına yol açtığı görülmektedir. Bu algı, özellikle çocuk sahibi olmayan kadınlara yönelik kullanılan dilsel ifadelerle yansımaktadır.

Çince de geçmişte bu durumu ifade etmek amacıyla kullanılan “不下蛋的母鸡 (bú xià dàn de mǔ jī)” yumurtlamayan tavuk ifadesi, benzetmeye dayalı yapısı ve aşağılayıcı çağrışımları nedeniyle oldukça rencide edici bir kullanım olarak değerlendirilmiştir. Zaman içerisinde toplumsal hassasiyetlerin artmasıyla birlikte bu ifade terk edilmiş; yerine, doğrudan çocuk sahibi olamama durumunu ima etmeyen ve olumlu bir nitelik atfeden “绝代佳人 (jué dài jiā rén)” eşsiz, benzersiz güzel kadın ifadesi kullanılmaya başlanmıştır (Ruiqin vd., 2016: 222). Bu ifade ile bireyin eksik görülen yönü bastırılarak, estetik ve değer yüklü bir kimlik sunulmaya çalışılmıştır. Bu değişim, dilin toplumsal değer yargılarıyla birlikte dönüşebilen dinamik bir yapı olduğunu ve bireyin hassasiyetlerini gözetken daha nazik anlatım biçimlerine yöneldiğini göstermektedir.

Sonuç olarak çocuk sahibi olmak, bireyin özgür iradesi doğrultusunda şekillenen ve çoğu zaman mutlulukla ilişkilendirilen bir durumdur. Aynı şekilde çocuk sahibi olmamak ya da çeşitli nedenlerle çocuk sahibi olamamak da bireyin psikolojik ve duygusal dünyasını doğrudan etkileyen kişisel bir meseledir. Bu nedenle özellikle bedensel ve biyolojik konular, birçok kültürde olduğu gibi Çin kültüründe de hassas alanlar olarak kabul edilmekte ve bu durumlara ilişkin ifadelerde örtmece sözlere başvurulmaktadır. Türkçede de benzer bir dilsel yaklaşım görülmekte; “kısır” kelimesinin ahlaki ve toplumsal açıdan olumsuz çağrışımlar taşıması nedeniyle “eremik” (hiç doğurmamış kadın), “gurat” (kısır kadın), “karadon” (çocuğu olmayan kadın ya da erkek) ve “taba” (çocuğu olmayan kadın) gibi örtmece sözlerin kullanıldığı tespit edilmektedir (Aslan, 2019: 56–59).

Tıp dilinde *inme* olarak adlandırılan felç durumu, engellilik kapsamında değerlendirilen önemli rahatsızlıklardan biridir. Vücudun belirli bir bölümünde hareket kaybı ve/veya duyu kaybı ile ortaya çıkan bu durum için Türkçede çeşitli örtmece sözler kullanılmaktadır. Ospanova, hastalığın kendisini ifade etmek amacıyla “nüzell, inme, selamüinkavlen”; felç geçirme durumunu belirtmek için “inme inmek, üstüne uğramak, selamüinkavlen gelmek, felç dokunmak”; felçli bireyleri tanımlamak için ise “inmeli, nüzellü” gibi dolaylı anlatımlar tercih edildiğini belirtmektedir. Ayrıca yazar, özellikle *selamüinkavlen* örtmece sözünün dua niteliği

⁴ Çin kültüründe çocuk sahibi olmanın ne denli önemli olduğuna dair detaylı bilgi için bkz. Candan Kanar (2025: 152).

taşıdığına dikkat çekerek, bu ifadenin dildeki söz gücü ve koruyucu anlam yüküyle ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (2014: 88). Buna karşılık, Çince anatomik ve fizyolojik engellilik alanında yapılan incelemelerde, felç ya da felçli olma durumunu doğrudan karşılayan yaygın ve yerleşik bir örtmece söz kullanımına rastlanmamıştır.

Yukarıda ele alınan örtmece sözlerin yanı sıra, Türkçede anatomik ve fizyolojik engellilik durumlarını betimlemek amacıyla kullanılan çok sayıda yerel ve sözlü kökenli ifade de bulunmaktadır. Şentürk'ün Derleme Sözlüğünden aktardığı verilere göre,

...çarkıt (sakat), göz yeringeci (hastalıklı, sakat kimse), hederli (özürlü, kusurlu), mehenkli (sağlığı bozulmuş, özürlü), özürlenmek (sakatlanmak), paymak (el yada ayağında sakatlığı olan kimse), top olmak (kötürüm olmak), topaç (kötürüm), ayvaz (kör/ kel), gıyih (şaşı), göz buğu (körlük), kötürüm (kör), sokur (kör), şellef (kör), avalla (sağır ve dilsiz), kazak (dilsiz), lahık (dilsiz), tat (dilsiz), tilkov (kekeme), tinsiz (dilsiz), gıcuk- gılcır (topal), maytah (topal), yanbastı (topal, aksak), yanıç (topal, yan yan yürüyen), yantır (topal, aksak), yekelik (topallık). (2019: 258- 260)

gibi çok sayıda terim yer almaktadır. Bu örnekler, engellilikle ilişkili durumların dilde ne ölçüde çeşitlenmiş ifadeler aracılığıyla karşılandığını göstermektedir. Bununla birlikte, bireylerin bedensel ya da fizyolojik farklılıklarının doğrudan ve sert bir biçimde dile getirilmesi, toplumsal bağlamda aşağılanma ve dışlanma riskini beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle, engellilikle ilgili konuların ifade edilmesinde dilsel yumuşatma yöntemlerine başvurulması, bireyin psikolojik bütünlüğünün korunması açısından önem taşımaktadır. Örtmece sözler, bu hassasiyetin dildeki en belirgin yansımalarından biri olarak, sosyal etkileşimde daha saygılı, empatik ve kapsayıcı bir iletişim ortamının oluşmasına katkı sağlamaktadır.

4. Sonuç

Bu çalışmada Çince anatomik ve fizyolojik engellere ilişkin kullanılan örtmece sözler, dilsel ve kültürel bağlamlarıyla birlikte incelenmiş ve Türkçedeki karşılıklarıyla karşılaştırılmıştır. Araştırma bulguları, her iki dilde de engellilik olgusunun çoğunlukla örtmece ifadeler aracılığıyla dile getirildiğini ve bu kullanımın bireyin toplumsal konumunu koruma işlevi taşıdığını göstermektedir. Ancak örtmece kullanımının mutlak ve değişmez bir özellik olmadığı unutulmamalıdır. Söylemin gerçekleştiği toplumsal ve psikolojik bağlama bağlı olarak, özellikle çatışma ve gerilim içeren iletişim ortamlarında, örtmece ifadelerin yerini doğrudan ve olumsuz çağrışımlara sahip ifadeler alabilmektedir. Bu nedenle engellilik söyleminin değerlendirilmesinde bağlamsal faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir.

Çince özellikle “殘废人 (cán fèi rén)” gibi olumsuz çağrışım taşıyan ifadelerin zamanla “残疾人 (cán jí rén)” gibi daha nötr ve kapsayıcı kullanımlara evrilmesi, dildeki dönüşümün toplumsal bilinç ve değer yargılarıyla paralel ilerlediğini göstermektedir. Benzer biçimde “瘸子 (qué zi)”, “聋子 (lóng zi)”, “瞎子 (xiā zi)” gibi etiketleyici ve damgalayıcı sözcüklerin yerini “行动不便 (xíng dòng bù biàn)”, “失聪者 (shī cōng zhě)”, “失明者 (shī míng zhě)” gibi

betimleyici ve nötr ifadelerle bırakması, engelliliğin bir “kusur” değil, yaşamın farklı bir durumu olarak yeniden çerçevelendiğine işaret etmektedir. Bu dönüşüm, dilsel nezaketin yalnızca sözcük düzeyinde değil, aynı zamanda kavramsal düzeyde de gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Çalışma ayrıca Çince de örtmece üretiminde sesteşlik, kelime eksiltme, mizah, mecaz ve görev temelli adlandırma gibi çeşitli dilsel mekanizmaların etkin biçimde kullanıldığını ortaya koymuştur. Özellikle mitolojik figürler (örneğin 铁拐李 tiě guǎi lǐ) ve askerî unvanlar (örneğin 荣誉军人 róng yù jūn rén) üzerinden geliştirilen anlatımlar, bedensel eksikliği arka plana iterek bireyin toplumsal rolünü, erdemini ya da onurunu ön plana çıkaran bir söylem stratejisine işaret etmektedir. Bu durum, Daoist düşünce ve kolektif değer anlayışının dilsel tercihlere yansımaları olarak ifade edilmektedir.

Türkçede de benzer bir eğilim gözlemlenmekte; sakat, kör, sağır gibi doğrudan ve sert ifadelerin yerini engelli, görme engelli, işitme engelli gibi daha nötr ve tanımlayıcı kullanımlar almaktadır. Ayrıca yerel ağızlarda ve deyimsel anlatımlarda geliştirilen örtmece sözler, engellilik olgusunun kültürel hafızada ne denli geniş bir yer tuttuğunu göstermektedir. Her iki dilde de mizah, ima, metafor ve yumuşatma stratejileri aracılığıyla hem iletişimin sürdürülmesi hem de olası incinmelerin önlenmesi amaçlanmaktadır.

Bununla birlikte, örtmece kullanımının her zaman olumlu bir sonuç doğurmadığı da göz ardı edilmemelidir. Bazı durumlarda örtmece sözler, engelliliği görünmez kılma ya da dolaylı biçimde yeniden damgalama riski taşıyabilmektedir. Özellikle argo ve alaycı kullanımlar, görünürde yumuşatılmış bir ifade sunsa da alt anlam düzeyinde aşağılayıcı bir içerik barındırabilmektedir. Bu nedenle örtmece sözlerin işlevi, bağlam ve kullanım amacı doğrultusunda değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, Çince de anatomik ve fizyolojik engellere yönelik örtmece sözler, dil ile toplumsal değerler arasındaki dinamik ilişkiyi açık biçimde ortaya koymaktadır. Engellilik söylemi, yalnızca bireysel bir durumu değil; aynı zamanda kültürel ahlak anlayışını, empati ilkesini ve toplumsal kapsayıcılık düzeyini yansıtan bir göstergedir. Çin ve Türk toplumlarında gözlemlenen benzer dilsel eğilimler, engellilik karşısında saygı temelli bir iletişim kurma çabasının kültürler arası ortak bir değer olduğunu düşündürmektedir. Bu çalışma, engellilik söyleminin dilsel stratejiler üzerinden nasıl yeniden üretildiğini göstermesi bakımından hem sosyodilbilimsel hem de kültürlerarası iletişim araştırmalarına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

“Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.”

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

“Makale tek yazarlıdır.”

Destek Beyanı

“Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.”

Çıkar Beyanı

“Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.”

Kaynaklar

- Akalın, Ş. H. (2011). *Türkçe Sözlük* (11 b.). Türk Dil Kurumu.
- Arı, A. (2022). Türkiye’de engellilik ve engellilerin eğitimi üzerine bir derleme. *Humanistic Perspective*, 4(3), 589-605. <https://doi:10.47793/hp.1117918>
- Aslan, S. (2019). *Derleme sözlüğündeki örtmece kelimeler üzerine bir inceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Candan Kanar, C. (2024). Türkçe ve Çince de yer alan örtmece sözlerin dil bilimi açısından karşılaştırılmalı analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Candan Kanar, C. (2025). Meslek tanımlarında Çince örtmece sözler ve Türkçe anlam yansımaları: dilsel ve semantik bir inceleme. *World Language Studies (WLS)*, 5 (1): 22-42
- Çolak Çelik, G. (2018). Türkiye Türkçesi basın dilinde örtmece (efemizm- disfemizm), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Demirci, K. (2008). Örtmece (euphemism) kavramı üzerine. *Millî Folklor* (77), 21-34. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=77&Sayfa=18> (Erişim tarihi: Nisan 15, 2021)
- Gecekuşu, A. (2006). Güzel adlandırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Görez, F. (2016). Üçüncü cinsiyetin dünyası: Çinli hadımlar. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(6), 76-86. <https://doi:10.20860/ijoses.279877>
- Görez, F. (2017). Çin tarihinde hadım olgusu ve hadımların hanedanlık yönetim sistemindeki etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kumcağız, H., Bozkurt, Y., & Kurtoglu, E. (2018). Zihinsel engelli öğrencilerin ailelerinin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9. <https://dergipark.org.tr/pub/jsbs/issue/40545/411707> (Erişim tarihi: Mayıs 2, 2024)

- Li, J. H. (2021). *Shèhuì yǔyán xué shìjiǎo xià de hànyǔ wěiwǎn yǔ yánjiū* (社会语言学视角下的汉语委婉语研究) (Sosyodilbilim perspektifinden Çin örtmeceleri üzerine araştırma). Xiangtan University Press.
- Li, S. (2006). Lùn yīnghàn wěiwǎn yǔ de shèhuì gōngnéng (论英汉委婉语的社会功能) (İngilizce ve Çincede örtmecelerin toplumsal işlevi üzerine). *Journal of Xi'an Petroleum University Social Science Edition*, 63-66. [https://doi:1008-5645\(2006\) 03-0063 -04](https://doi:1008-5645(2006) 03-0063 -04)
- Liu, W. (2016). Analysis on the comparison between English and Chinese euphemisms. 2nd International Conference on Economy, Management and Education Technology (s. 1824-1827). Atlantis Press.
- MEB: Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). *Özel eğitim okullarının 12 yıllık zorunlu eğitim kapsamında dönüşümleri*. Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü. [chrome extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_11/02105931_zeleitimokulların12yllkzorunlueitimkapsamındadnmleri.pdf](https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_11/02105931_zeleitimokulların12yllkzorunlueitimkapsamındadnmleri.pdf) (Erişim tarihi: Mayıs 3, 2024)
- Ospanova, G. (2014). Türkiye Türkçesinde örtmeceler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pan, M. (2004). Yīnghàn wěiwǎn yǔ de duìbǐ fēnxī (英汉委婉语的对比分析) (İngilizce ve Çince örtmece sözlerinin karşılaştırmalı analizi). *Journal of Huaiyin Institute of Technology*, 13(4), 42-44. <https://doc.taixueshu.com/journal/20040153hygxyxb.html> (Erişim tarihi: Aralık 7, 2020)
- Resmî Gazete. (3 Mayıs, 2013). 6462 sayılı kanun: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/05/20130503-1.htm> (Erişim tarihi: Ocak 5, 2021)
- Ruiqin, L., Shuqin, H., & Hong, Z. (Dü). (2016). Yīnghàn wěiwǎn yǔ duìbǐ yánjiū (英汉委婉语对比研究) (İngilizce Çince örtmece sözler üzerine araştırma). Ningxia People's Publishing House.
- Şentürk, Ş. (2019). Derleme sözlüğü'ndeki örtmeceler üzerine dilbilimsel bir inceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Tang, F. (2008). Cóng měixué yǔyán xué de shìjiǎo kàn yīnghàn wěiwǎn yǔ (从美学语言学的视角看英汉委婉语) (Estetik dilbilim perspektifinden İngilizce-Çince örtmece sözler). *Journal of Hefei Teachers College*, 26(1). <https://www.cqvip.com/qk/97202a/20081/26626119.html> (Erişim tarihi: Eylül 10, 2020)

- Xiao, L. (2004). Yīnghàn wěiwǎn yǔ de wénhuà duìbǐ (英汉委婉语的文化对比) (İngilizce ve Çince örtmecelerin kültürel bir karşılaştırması). *Journal of Shaoyang University (Social Science)*, 3(3), 97-99.
https://xueshu.baidu.com/usercenter/paper/show?paperid=1s3108s0dg2v0gd0p83s0ac0qk327908&site=xueshu_se (Erişim tarihi: Aralık 7, 2020)
- Xingchen, D. (2023). Tiě guāi lǐ shì bāxiān zhī shǒu, wèihé bù bǎ zìjǐ de tuǐ zhì hǎo? (铁拐李是八仙之首，为何不把自己的腿治好?) (Tieguai Li, sekiz ölümsüzden ilkidir, neden bacağını iyileştirmiyorsun?). Baidu: <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1764496944650776736&wfr=spider&for=pc> (Erişim tarihi: Mayıs 1, 2024)
- Yang Ru, Y. (2019). The comparison of Chinese and Vietnamese euphemisms and the interaction of teaching and learning in Vietnam, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Vietnam: Yangzhou University